

Відповідно на рис 2,б стрілкою показане зниження рівня закупівельної стійкості в момент 2 до граничного рівня внаслідок використання її наявних резервів для підтримки необхідного рівня продажної стійкості.

Висновок. Застосування запропонованої системи показників стійкості підприємства та наве-

дених процедур використання компенсаторних механізмів підтримки стійкості за допомогою певних алгоритмів прийняття рішень гарантує підтримку безбиткової діяльності підприємства в межах наявних ресурсів відновлення його стійкості у різних сферах взаємодії зі зовнішнім середовищем.

Список використаної літератури:

1. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Мозговая А. Инвесторам: какие цены на мясо свинины в Украине? [Электронный ресурс] / Александра Мозговая. – Новости бизнеса и политики. В СНГ: Украина. – 03 июня 2011. – Режим доступа: www.profi-forex.org/news/entry1008077569.html.
3. Колесова Л. Как закаляется «Тваринпром» [Электронный ресурс] / Лариса Колесова. – Зерно: животноводство. – 20.07.2011. – Режим доступа: zerno-ua.com/?p=4755.
4. Словари и энциклопедии на Академике [Электронный ресурс] / АКАДЕМИК. – Режим доступа : dis.academic.ru.
5. Пригожин И. Порядок из хаоса: Новый диалог человека с природой / И. Пригожин, И. Стенгерс ; пер. с англ. – М.: Прогресс, 1986. – 432 с.
6. Томпсон Дж. М. Т. Неустойчивости и катастрофы в науке и технике / Дж. М. Т. Томпсон ; пер. с англ. – М.: Мир, 1985. – 254 с.
7. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцева Е. Б. ; 5-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2006. – 495 с.
8. Ковалев А. П. Финансовый анализ и диагностика банкротств : учеб. пособие Минэкономки РФ / А. П. Ковалев. – М.: Экономическая академия, 1994. – 182 с.
9. Белый М. К вопросу о гибкости организаций органического типа / М. Белый, В. Приходько // Проблемы теории и практики управления. – 1998. – № 4. – С. 28-31.
10. Иванов В. Л. Управління економічною стійкістю промислових підприємств : [монографія] / В. Л. Иванов. – Луганськ: СНУ ім. В. Даля, 2005. – 268 с.
11. Кульбака Н. Сущность и факторы экономической устойчивости предприятия : [электронный ресурс] / Н. Кульбака. – Режим доступа: kulbaka2000@ukrtop.com.

Рассмотрены вопросы управления устойчивостью деятельности предприятия АПК на основе системы показателей устойчивости, позволяющей осуществлять систематический контроль соответствия состояния предприятия условиям деятельности в изменяющейся среде и своевременно реагировать на негативные изменения в ней.

Ключевые слова: предприятие АПК, деятельность, устойчивость, показатель устойчивости, управления устойчивостью

Questions of management by sustainability of agricultural enterprise based on system of sustainability indicators, allowing to carry out systematic monitoring of compliance with state enterprises in terms of changing the medium and to respond to adverse changes in it.

Keywords: agricultural enterprise, activity, sustainability, indicator of stability, stability control

Дата надходження до редакції: 28.04.2013
Рецензент: д.е.н., професор Гончаров В.М.

УДК 658:65.012.8

КОМПЛЕКСНЕ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

В. П. Стадник, здобувач*, Національний університет біоресурсів і природокористування України
*Науковий керівник - д.е.н., проф. Гудзинський О.Д.

В статті досліджено методичні підходи щодо оцінки рівня економічної безпеки підприємства, визначено нестійкий стан безпеки та складові, які його спричиняють.

Ключові слова: економічна безпека, комплексна оцінка, рівень економічної безпеки, оцінка рівня економічної безпеки.

Постановка проблеми. Стабільне функціонування, зростання економічного потенціалу

будь-якого підприємства в умовах ринкових відносин багато в чому залежить від наявності на-

дійної системи економічної безпеки підприємства. Це зумовлено передусім збільшенням числа загроз економічній безпеці підприємства у сучасних умовах; наявності «новаторів», невідповідності для роботи в нестабільних умовах; збільшенням кількісної та якісної ролі приватного сектора економіки; зростанням у структурі джерел фінансового забезпечення підприємств частки залучених джерел і зменшенням частки власних джерел фінансування. У сучасних умовах кожному підприємству необхідна програма конкретних дій, спрямованих на створення управління системою економічної безпеки. Забезпечення економічної безпеки підприємств потребує створення специфічного механізму попередження та мінімізації дій загроз [1]. Для того, щоб зменшити негативний вплив нестабільного зовнішнього середовища досить важливим етапом є визначення рівня економічної безпеки підприємства для формування пріоритетних напрямів розвитку та ефективного управління.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Вагомий внесок у дослідження проблеми економічної безпеки держави та підприємництва зробили вітчизняні вчені: В.В. Шликов, М.І. Зубок, В.І. Забродський, О.Д. Гудзинський, О.В. Ареф'єва, І.Ф. Зінько, В.М. Геєць, М.М. Єрмоленко, Я.А. Жаліло, С.Ф. Покропивний, О.О. Терещенко та ін.

Зусиллями багатьох учених розроблено економічні, правові та інституційні засади гарантування економічної безпеки підприємства, окреслено головні принципи та напрями вдосконалення системи управління економічною безпекою підприємства в ринковій та перехідній економіці, розвинуто теорію фінансової стійкості підприємств в умовах глобалізації та інноваційного типу економічного розвитку [2].

Формулювання цілі статті. Метою даної статті є аналіз оцінювання рівня економічної безпеки сільськогосподарського підприємства з урахуванням функціональних складових безпеки.

Виклад основного матеріалу. За ринкових умов господарювання ва важливого значення набуває економічна безпека суб'єктів підприємницької діяльності. Існує багато поглядів на трактування поняття «економічна безпека». Так, В.І. Забродський трактує економічну безпеку, як кількісну та якісну характеристику властивостей фірми, яка відображає здатність «самовираження» та розвиток в умовах виникнення зовнішньої та внутрішньої економічної безпеки [3].

Економічна безпека – це стан держави, у якому вона забезпечена можливістю створення і розвитку умов для плідного життя її населення, перспективного розвитку її економіки у сьогоденні та у майбутньому та у зростанні добробуту її мешканців [4].

Найбільш точно економічна безпека підприємства можна визначити як стан корпоративних

ресурсів (ресурсів капіталу, персоналу, інформації і технології, техніки та устаткування, прав) і підприємницьких можливостей, за якого гарантується найбільш ефективно їхнє використання для стабільного функціонування та динамічного науково-технічного й соціального розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім негативним загрозам [5].

Серед проблем оцінювання економічної безпеки підприємства, які підлягають рішенню, насамперед варто назвати такі:

Ø наявність значних утруднень формалізованого опису цинічних властивостей підприємства з погляду забезпечення його економічної безпеки у взаємозв'язку з діями дестабілізуючих чинників;

Ø неповна визначеність складової економічної безпеки підприємства;

Ø утруднення, пов'язані з визначенням складу оцінних критеріїв складової економічної безпеки, а також їхньою грацією для різних рівнів безпеки;

Ø відсутність загально визначених вітчизняних методик оцінки рівня складової економічної безпеки підприємства, оскільки підходи, що одержали визнання в зарубіжній практиці, не завжди можна застосувати в умовах транзитної економіки України;

Ø відсутність методики комплексного оцінювання рівня економічної безпеки підприємства з урахуванням усіх її складових. Ця проблема досить суттєва, оскільки рівні різних складових визначаються за різними шкалами, що утруднює їхнє зведення в єдиний комплексний показник.

Формально критерії оцінювання рівня економічної безпеки підприємства виглядає:

$$Yeб = BIt / Iteб \quad (1)$$

Де BIt – бруто-інвестицій підприємства в році t ;

$teб$ – інвестиції підприємства в t році, необхідні для забезпечення його економічної безпеки.

Чим ближче величина співвідношення до 1, тим вищий рівень економічної безпеки підприємства.

Рівень економічної безпеки підприємства може оцінюватися в різних тимчасових аспектах – поточному і прогнозному. Найточнішою є оцінка рівня економічної безпеки, здійснювана за даними поточного періоду. Вона має характер, що констатує є виробляється за точною інформацією – за даними поточного періоду. Прогнозування рівня економічної безпеки має імовірнісний характер, що пов'язано з прогнозуванням величини необхідних показників.

При будь-якому виді тимчасового аспекту визначення рівня економічної безпеки доцільно здійснювати стосовно такого періоду часу, як рік. Вибір саме такого періоду – року зумовлений тим, що такі показники діяльності підприємства, як прибуток і величина інвестицій, розраховують-

ся в рамках саме року. До того ж рік – це такий період, протягом якого підприємство реально може вжити заходів по забезпеченню економічної безпеки, передбачених відповідним механізмом.

До складу брутто-інвестицій при розрахунку рівня економічної безпеки підприємства входять не тільки реінвестований прибуток Prp , і амортизаційні відрахування Amt поточного року, а й реінвестовані накопичення минулих років $RHPL$, а також реінвестований прибуток майбутніх переродів у формі банківських кредитів Kp , отриманих з метою реалізації заходів, визначених відповідно до змісту внутрішнього блоку механізму забезпечення економічної безпеки підприємства. Структура брутто-інвестицій підприємства має такий вигляд:

$$Bit = Prp_{тек} + RHPL + Kp(1 - KC/100) - Amt \quad (2)$$

де KC – кредитна ставка банку по довгостроковим кредитам;

Kp – величина кредиту банку, що відповідає року t .

Величина інвестицій, необхідних для забезпечення економічної безпеки підприємства $I_{еб}$, визначається відповідно до дії внутрішнього блоку механізму забезпечення економічної безпеки. У структурі інвестицій, необхідних для забезпечення економічної безпеки підприємства, варто виділити кошти, що направляються на інвестиційну підтримку дотримання інтересів підприємства при його взаємодії з найважливішими суб'єктами зовнішнього середовища - зі споживачами продукції $I_{пп}$, що направляються також на інвестиційну підтримку створення умов, які забезпечують економічну безпеку відповідно до дії внутрішнього блоку розглянутого механізму $I_{уеб}$:

$$I_{еб} = I_{пп} + I_{уеб} \quad (3)$$

До $I_{пп}$ варто віднести інвестиції, що направляються на адаптацію до нововведень I_a , оскільки саме потреби ринку буквально змушують підприємство шукати і впроваджувати нововведення, що сприятимуть зростанню прибутку підприємства. Виходячи з цього, можна вважати, що $I_{пп} = I_a$.

В інвестиційній підтримці бракує забезпечення таких умов економічної безпеки підприємства, як мінімізація витрат підприємства, розширення і диверсифікованість виробництва, а також розширення сфери використання послуг інфраструктури ринку:

$$I_{уеб} = \dot{I}_m + I_{pд} + \dot{I}_i \quad (4)$$

де $\dot{I}_m$, $I_{pд}$, $\dot{I}_i$ – відповідно інвестиції, призначені для мінімізації витрат підприємства і направляються на розширення і диверсифікованість виробництва підприємства; призначені для фінансування розширення сфери використання послуг організацій інфраструктури.

Інвестиції, призначені для фінансування розширення виробництва і його диверсифікованості, визначаються відповідно до змісту відповід-

них інвестиційних проектів, а інвестиції, призначені для фінансування розширення сфери використання послуг організацій інфраструктури, - у залежності від передбачуваного обсягу послуг і ціни на ці послуги.

Таким чином, з метою забезпечення єдності методичної бази при проведенні розрахунків необхідних обсягів інвестицій доцільно виділити напрям інвестиційної підтримки умов забезпечення економічної безпеки підприємства, призначених для фінансування нововведень I_n , що реалізується не тільки «під тиском» споживача, а й з метою підвищення ефективності виробництва:

$$I_n = I_a + I_{ен} \quad (5)$$

Такий підхід зумовлений тим, що підвищення ефективності виробництва забезпечується на основі використання нової техніки і технолог, а також нових видів матеріалів, практичне використання яких є частиною процесу адаптації підприємства до нововведень.

В Україні зараз відсутні офіційні методичні рекомендації з економічного обґрунтування нововведень з урахуванням сучасних особливостей інвестування, коли зважуються питання впровадження не тільки нової техніки, технології, автоматизації, а й соціально-економічні та організаційні питання, а також питання збереження навколишнього середовища.

При оцінюванні ефективності нововведень особливо акцентується увага на їхню прибутковість. Відповідно до зазначеного акценту необхідно дотримуватися таких умов:

Ø ефективність реалізації нововведень варто розглядати з позиції підприємства в цілому, незалежно від масштабу реалізації нововведення і масштабу підприємства;

Ø економічна доцільність реалізації нововведення визначається на основі співвідношення «прибуток/витрати»;

Ø розрахунки по визначенню прибутковості нововведення повинні здійснюватися в рамках одного року.

Після визначення всіх перерахованих складових можна встановити рівень економічної безпеки підприємства. Оцінка рівня економічної безпеки припускає не тільки розрахунок кількісного показника і його якісну інтерпретацію в поточному році, а й прогнозну оцінку майбутнього рівня економічної безпеки підприємства, що визначається успішністю спроб підприємства підвищити ступінь дотримання його глобального інтересу – зростання обсягу продаж – на основі результатів дії механізму забезпечення економічної безпеки підприємства.

Рівень економічної безпеки підприємства оцінюється на підставі приведених положень, згідно з якими підприємство знаходиться в економічній безпеці, якщо його виробничо-господарська діяльність прибуткова. Рівень економічної безпеки підприємства визначається на

основі запропонованого критерію, що представляє собою співвідношення величини брутоінвестицій підприємства і величини ресурсів, необхідних для інвестиційної підтримки умов, що забезпечують економічну безпеку підприємства.

Додаткові уточнювальні розрахунки по визначенню економічної безпеки підприємства можуть мати як ретроспективний, так і прогнозний характер і здійснюватися в такій послідовності:

1. Визначається нарахована чи планована до нарахування в році t величина амортизаційних відрахувань від вартості основних виробничих фондів підприємства.

2. Величина амортизаційних відрахувань повинна бути скоригована за допомогою операції приведення, що дасть змогу враховувати вплив інфляції:

$$Am^*t = Am(1 + Tir) \quad (6)$$

де Am^*t – величина амортизаційних відрахувань від вартості основних виробничих фондів, розрахована з урахуванням впливу інфляції в році t ,

Tir – темпи інфляції по товарній групі, що відповідає якісному складу основних виробничих фондів підприємства (в частках одиниці) у році t .

3. Визначається різниця скоригованої величини амортизаційних відрахувань і нарахованої (чи планованої до нарахування) амортизації в році t :

$$\Delta Am_t = Am^*t - Am \quad (7)$$

4. Визначається величина прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства;

5. Визначається частина прибутку, який під-

лягає реінвестуванню. Такий розрахунок не являє труднощів для ретроспективних розрахунків. Визначення частини чистого прибутку підприємства, що направляються на реінвестування в поточному чи наступному за ним році, є одним із складних завдань управління прибутком, рішення якого вибирається виходячи з особливостей діяльності кожного конкретного підприємства. При його рішенні враховується цілий ряд зовнішніх і внутрішніх факторів.

Результати перевірки економічної безпеки підприємства шляхом зіставлення величини отриманого ним прибутку з мінімальною його величиною, яка необхідна для простого відтворення капіталу, повинні або підтвердити, або поставити під сумнів раніше зроблений висновок про економічну безпеку підприємства.

Висновки. Виділення рівнів економічної безпеки підприємства і їхня інтерпретація залежить від інтенсивності конкуренції в галузі, де діє підприємство. Наукова новизна та практичне значення даної статті полягає в удосконаленні комплексної методики оцінювання економічної безпеки підприємства з урахуванням функціональних складових безпеки. Також було запропоновано додаткові уточнювальні розрахунки по визначенню економічної безпеки підприємства. Перспективою подальших досліджень можуть стати розробка алгоритмів оцінювання економічної безпеки підприємства в рамках сільського господарства, що дозволить сформувати дієвий механізм управління економічною безпекою підприємств

Список використаної літератури:

1. Козаченко Г. В., Поножарьов В. П., Ляшенко О. М. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: Монографія. – К.: Лібра, 203. – 280 с.
2. Зубок М. І., Зубок Р. М. Безпека підприємницької діяльності: Нормативно-правові документи комерційного підприємства, банку. – К.: Істина, 2004. – 144 с.
3. Довбня С. Б. Діагностика рівня економічної безпеки підприємства / С. Б. Довбня, Н. Ю. Гічова // Фінанси України. – 2008. - №4. – С. 88-97.
4. Хома І. Б. Формування системно-комплексного підходу в оцінці рівня економічної безпеки підприємства // Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: Проблеми економіки та управління. – 2008. - №611.
5. Чаговець Л. О. Механізм формування стратегій стабілізації системи економічної безпеки підприємства // Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: Проблеми економіки та управління. – 2008. - №628.
6. Артеменко Л. П., Бебешко Д. В. Стратегічні напрямки забезпечення економічної безпеки підприємства // Проблеми системного підходу в економіці. - №2. – 2009: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL <http://www.nbu.gov.ua>.

В статье исследованы методические подходы к оценке уровня экономической безопасности предприятия, определены неустойчивое состояние безопасности и составляющие, которые его вызывают.

Ключевые слова: *экономическая безопасность, комплексная оценка, уровень экономической безопасности, оценка уровня экономической безопасности.*

This paper investigates methodological approaches to assess the level of economic security, defined unstable security situation and the components that cause it.

Keywords: *economic security, comprehensive assessment, the level of economic security, assessment*